

Witam 😊

PRACA DOMOWA NR 9 (25-29.01.2021)

UWAGA!

Odpowiedzi na polecenia proszę zapisać w zeszycie, na kartach lub w postaci tekstu w programie Word. Proszę je odesłać na adres e-mail: m.tomporek@mos4.elodz.edu.pl lub przez komunikator Messenger do

1 lutego 2021 r. w postaci zdjęć (screenów) lub pliku tekstowego.

Brak pracy w terminie skutkuje oceną niedostateczną.

W razie problemów technicznych, osobistych i innych, proszę o kontakt.

Proszę wykonać następujące polecenia z podręcznika „To się czyta! 2” Anny Klimowicz i Joanny Ginter:

Temat: Człowiek pokonany przez los w noweli Bolesława Prusa.

1. Przypomnij sobie epokę POZYTYWIZMU w Europie i w Polsce. Wykorzystaj linki:

- <https://klp.pl/pozytywizm/>, https://www.szkolnictwo.pl/szukaj,Literatura_polska_-_pozytywizm
- <https://www.youtube.com/watch?v=nRO4V5XM7B8>

2. Przeczytaj informacje o życiu i twórczości Bolesława Prusa. Skorzystaj z linków:

- <https://www.youtube.com/watch?v=GEL3YAa7UEE>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Boles%C5%82aw_Prus
- <https://culture.pl/pl/tworca/boleslaw-prus-aleksander-glowacki>

3. Przepisz do zeszytu informacje z podręcznika (szare pole, strona 72), nowela (szare pole, strona 76), a także:

punkt kulminacyjny – moment najwyższego napięcia; jeden ze składników **akcji**, zwłaszcza **dramatycznej**, moment, w którym zbiegają się wszystkie wprowadzone wątki, ujawniają się wszystkie siły działające oraz cel ich zabiegów. Punkt kulminacyjny poprzedza zazwyczaj bezpośrednio rozwiązanie akcji. W zależności od rozmiarów dzieła, może występować w nim jeden lub kilka punktów kulminacyjnych, np. tomu, rozdziału itp.

puenta – zaskakujące sformułowanie podkreślające sens wypowiedzi lub utworu literackiego umieszczone na końcu. Puenta jako zabieg formalny jest wykorzystywana w takich gatunkach literackich, jak epigramat, humoreska czy nowela.

parabola – inaczej przypowieść; **utwór narracyjny należący do literatury moralistycznej**, w którym fabuła, silnie uschematyzowana, służy przedstawieniu pewnych prawd moralnych lub filozoficznych.

4. Przeczytaj fragment tekstu Bolesława Prusa „Z legend dawnego Egiptu” (strony 72-76) i wykonaj w zeszycie (pisemnie) polecenia 1-8 (strona 76, podręcznik).

NA POCZĄTEK

W jakim stopniu człowiek jest w stanie przewidzieć i zaplanować własną przyszłość?

O UTWORZE

Z *legend dawnego Egiptu* to nowela Bolesława Prusa, która ukazała się w 1888 r. Pisarz na przykładzie dziejów dwóch postaci z rodu faraonów, ojca i syna, przedstawia w niej refleksję filozoficzną nad ludzkim losem i jego nieprzewidywalnością. W utworze pojawiają się elementy przypowieści (paraboli).

Więcej o pozytywizmie i literaturze tego okresu → s. 162-163

LEKTURA
OBOWIĄZKOWA

POZYTYWIZM

Bolesław Prus

Z *legend dawnego Egiptu* (fragmenty)

Ramzes –
umierający
władca

Patrzcie, jak marne są ludzkie nadzieje wobec porządku świata; patrzcie, jak marne są wobec wyroków, które ognistymi znakami wypisał na niebo. Przedwieczny!...

Stuletni Ramzes, potężny władca Egiptu, dogorywał. [...] A surowy na widok syna, dla siebie, zawołał najmędrszego lekarza ze świątyni w Karnaku¹ i rzekł:

– Wiem, że znasz tegie lekarstwa, które albo zabijają, albo od razu leczą. Przyrządź mi jedno z nich, właściwe mojej chorobie, i niech mi się to szybko skończy... tak albo owak. [...] Żyje przecież trzydziestoletni wnuk mój i następca, Horus. Egipt zaś nie może mieć władcy, który by nie dosiadł wspaniałego tronu i nie dźwignął oszczepu. [...]

– Zaprowadźcie – rzekł Ramzes cichnym już głosem – Horusa do tronu faraonów; niech tam czeka na moje ostatnie słowa i na pierścień², a ja będę w sprawowaniu władzy ani na chwilę nie było przerwy.

Horus –
następca
czekający
na przekazanie
władzy

Zapłakał Horus (miał on serce pełne litości) nad bliską śmiercią dziada³; ale że w sprawowaniu władzy nie mogło być przerwy, więc poszedł do sali faraonów, otoczony liczną zgrają służby.

¹ **Karnak** – miejscowość położona na wschodnim brzegu Nilu; słynęła z rozległej świątyni.

² Pierścień był symbolem władzy faraona.

³ **Dziad** – tu: dziadek.

Usiadł na ganku, którego marmurowe schody biegły w dół, aż do rzeki, i pełen nieokreślonych smutków przypatrywał się okolicy. [...]

– Czemu oni tak się gromadzą? – spytał Horus jednego z dworzan, wskazując na niezmierzone lany głów ludzkich.

– Chcą w tobie, panie, przywitać nowego faraona i z twoich ust usłyszeć o dobrodziejstwach, jakie im przeznaczyłeś.

W tej chwili pierwszy raz o serce księcia uderzyła duma wielkości, jak o stromy brzeg uderza nadbiegające morze. [...]

Nagle syknął z bólu.

– Co ci jest, Horusie?

– Pszczoła ukąsiła mię w nogę – odparł pobladły książę.

Dworzanin przy zielonawym blasku księżycy obejrzał mu nogę.

– Podziękuj Ozyrysowi⁴ – rzekł – że to nie pająk, których jad o tej porze bywa śmiertelny.

Bolesław Prus (1847-1912)

Właściwie: Aleksander Głowacki. Był autorem powieści, nowel i opowiadań, publicystą, dziennikarzem. Odegrał przełomową rolę w unowocześnieniu polskiej powieści, np. w nowatorski sposób łączył w jednym utworze różne rodzaje narracji. Napisał m.in. nowele: *Katarynka*, *Antek*, *Kamizelka* oraz powieści: *Lalka*, *Emancypantki*, *Faraon*. Przez kilka dziesięcioleci w prasie warszawskiej ukazywały się jego *Kroniki tygodniowe*, w których poruszał m.in. sprawy związane z ówczesnym życiem w Warszawie oraz ważne kwestie społeczne.

⁴ **Ozyrys** – jeden z głównych bogów religii starożytnego Egiptu, władca świata zmarłych.

⁵ **Edykt** – zarządzenie wydane przez władcę.

O! jakże marne są ludzkie nadzieje wobec nieocfionych wyroków...

W tej chwili wszedł wódz armii i skłoniwszy się Horusowi powiedział:

– Wielki Ramzes czując, że mu już stygnie ciało, wysłał mnie do ciebie z rozkazem: „Idź do Horusa, bo mnie niedługo na świecie, i spełniaj jego wolę [...]. Choćby kazał ci ustąpić Górny Egipt Etiopom i zawrzeć z tymi wrogami braterski sojusz, wykonaj to, gdy mój pierścień ujrzysz na jego ręce [...]”.

– Nie oddam Egiptu Etiopom – rzekł książę – ale zawrę pokój, bo mi żal krwi mego ludu; napisz zaraz edykt⁵ i trzymaj w garści konnych gońców, aby, gdy błysną pierwsze ognie na cześć moją, polecili w stronę południowego słońca i zanieśli łaskę Etiopom. I napisz jeszcze drugi edykt, że od tej godziny aż do końca czasów żadnemu jeńcowi nie ma być wrywany język z ust jego na polu bitwy. Tak powiedziałem... [...]

Teraz wszedł do sali kanclerz państwa i skłoniwszy się księciu, mówił:

– Potężny Ramzes widząc, że już mu się wzrok zaćmiewa, odesłał mnie do ciebie z rozkazem: „Idź do Horusa i ślepo spełniaj jego wolę. Choćby ci kazał spuścić z łańcucha niewolników, a lud obdarować wszystką ziemią,

Edykty
przyszłego
władcy

uczynisz to, gdy zobaczysz na jego ręce mój święty pierścień, bo przy władców mówi nieśmiertelny Ozyrys”.

– Tak daleko nie sięga serce moje – rzekł Horus. – Ale zaraz napisz edykt, jako ludowi zniża się czynsz dzierżawny i podatki o połowę, wolnicy będą mieli trzy dni na tydzień wolne od pracy i bez wyroku wego nie będą bici kijem po grzbietach. I jeszcze napisz edykt, odwołania z wygnania mego nauczyciela Jetrona, który jest najmądrszym i najlepszym z Egipcjan. Tak powiedziałem...

Kanclerz upadł na twarz, lecz nim zdążył cofnąć się dla napisania, wszedł arcykapłan.

– Horusie – rzekł – lada chwila wielki Ramzes odejdzie do państwa niów [...]. Gdy zaś święty pierścień faraonów błysnie na twojej ręce, zuzuj, a słuchać cię będę, choćbyś obalić miał cudowną świątynię Ammonu przez usta władców mówi nieśmiertelny Ozyrys.

– Nie burzyć – odparł Horus – ale wznosić będę nowe świątynie i szanować skarbiec kapłański. Żądam tylko, abyś napisał edykt o uroczym przewiezieniu zwłok matki mojej Zefory do katakumb⁷, i drugi o uwolnieniu ukochanej Bereniki z klasztornej więzienia. Tak powiedziałem... [...]

Nagły
zwrot akcji

Wszedł najmądrszy lekarz z Karnaku.

– Horusie – rzekł – nie dziwi mnie twoja bladeńkość, gdyż Ramzes twój, już kona. Nie mógł znieść potęgi lekarstwa, którego mu dać nie mogłem, ten mocarz nad mocarze. Został więc przy nim tylko zastępca kapłana, aby, gdy umrze, zdjąć święty pierścień z jego ręki i tobie go oddać jako znak nieograniczonej władzy. Ale ty bledniesz coraz mocniej, Horusie, dodaj.

– Obejrzyj mi nogę – jęknął Horus i upadł na złote krzesło [...].

Lekarz ukląkł, obejrzał nogę i cofnął się przerażony.

– Horusie – szepnął – ciebie ukąsił pająk bardzo jadowity.

– Miałbym umrzeć?... W takiej chwili?... – spytał ledwie dosłyszawszy głosem Horus. [...]

Oczekiwanie
na pierścień

Rezygnacja
z kolejnych
edyktów

– Dożyj, Horusie, wieku twego dziada! – odparł kanclerz. – Lecz nawet zaraz po nim stanął przed sądem Ozyrysa, każdy twój edykt będzie wykonany, byleś go dotknął świętym pierścieniem faraonów.

– Pierścieniem! – powtórzył Horus – ale gdzie on jest?...

– Mówił mi jeden z dworzaków – szepnął najczelniejszy wódz – że wielki Ramzes już wydaje ostatnie tchnienie.

⁶ **Amon** – jeden z najważniejszych bogów w religii starożytnego Egiptu, uosobienie boskiej siły i życiodajnej.

⁷ **Katakumby** – w starożytności rozległe podziemne schronienia, cmentarne z rozburowanym systemem korytarzy, używane przez faraonów i ich rodziny.

- Posłałem do mego zastępcy - dodał arcykapłan - aby natychmiast, gdy Ramzesowi serce bić przestanie, zdjął pierścień. [...]

- Śmierć jest od ciebie na tysiąc kroków żołnierskiego chodu - odparł smutno lekarz.

- Nie słyszycież, nikt stamtąd nie idzie?... - mówił Horus.
Milczenie.

Księżyc zbliżał się do palmy i już dotknął pierwszych jej liści; mialki piasek cicho szeleścił w klepsydrach⁸.

- Daleko?... - szepnął Horus.

- Osiemset kroków - odparł lekarz - nie wiem, Horusie, czy zdążysz dotknąć wszystkich edyktów świętym pierścieniem, choćby ci go zaraz przynieśli...

- Podajcie mi edykty - rzekł książę nasłuchując, czy nie biegnie kto z pokojów Ramzesa. - A ty, kapłanie - zwrócił się do lekarza - mów, ile mi życia zostaje, abym mógł zatwierdzić przynajmniej najdroższe mi zlecenia.

- Sześćset kroków - szepnął lekarz.

Edykt o zmniejszeniu czynszów ludowi i pracy niewolnikom wypadł z rąk Horusa na ziemię.

- Pięćset...

WARTO WIEDZIEĆ

Bolesława Prusa do napisania noweli zainspirowały współczesne mu wydarzenia: pod koniec 1887 r. konserwatywny niemiecki cesarz Wilhelm I poważnie zachorował. Przypuszczano, że niebawem umrze. Tron po nim miał objąć jego syn, Fryderyk III Hohenzollern [czyt.: hoencolern], znany z postępowych poglądów. Wprawdzie po śmierci ojca Fryderyk III został cesarzem, ale wkrótce zmarł - panował jedynie 99 dni. Prus śledził te wydarzenia w prasie i komentował w swoich kronikach. Napisał nowelę *Z legend dawnego Egiptu* przed śmiercią obu cesarzy, nie wiedząc jeszcze, jak potoczą się ich losy.

⁸ Klepsydra - tu: przyrząd do mierzenia czasu, złożony z dwóch naczyń połączonych wąskim kanałikiem, przez który przesypuje się piasek lub przesącza woda.

Edykt o pokoju z Etiopami zsunął się z kolan księcia.

- Nie idzie kto?... -

- Czteryście... - odpowiedział lekarz.

Horus zamyslił się i... spadł rozkaz o przeniesieniu zwłok Zefory.

- Trzysta...

Ten sam los spotkał edykt o odwołaniu Jetrona z wygnania.

- Dwieście...

Horusowi zsiniały usta. Skurczoną ręką rzucał na ziemię edykt o niewyrywaniu języków wziętym do niewoli jeńcom, a zostawił tylko... rozkaz oswobodzenia Bereniki.

- Sto...

[...] Do sali wbiegł zastępca arcykapłana. Horus wyciągnął rękę.

- Cud!... - zawołał przybyły. - Wielki Ramzes odzyskał zdrowie... Podniósł się krzepko z łoża i o wschodzie słońca chce jechać na lwy... Ciebie zaś Horusie, na znak ła-ski, wzywa, abys mu towarzyszył...

Człowiek pokonany, człowiek niepokonany

Powrót
Ramzesa
do życia, śmierć
Horusa

Horus spojrział gasnącym wzrokiem za Nil, gdzie błyszczało w więzieniu Bereniki, i dwie łzy, krwawe łzy, stoczyły mu się po twarzy.
- Nie odpowiadasz, Horusie?... - spytał zdziwiony posłaniec Ramzesa.
- Czyliż nie widzisz, że umarł?... - szepnął najmędrszy lekarz z Ka.
Patrzcie tedy, że marne są ludzkie nadzieje wobec wyroków, które wieczny ognistymi znakami wypisuje na niebie.

WAŻNA WIADOMOŚĆ

Nowela to krótki utwór epicki napisany prozą, o prostej, zwykle jednowątkowej fabule i zwartej kompozycji. Ukazane w niej wydarzenia dynamicznie się rozwijają i zmierzają w stronę wyrazistego punktu kulminacyjnego, decydującego dla losu bohatera. Nowela kończy się puentą.

PO PRZECZYTANIU

🔍 Ukryte w tekście

1. W jakiej epoce i w jakim miejscu rozgrywają się opisane wydarzenia? Które szczegóły dotyczące bohaterów, państwa, obyczajów, religii i krajobrazu o tym świadczą?
2. Kto jest głównym bohaterem noweli?
3. Jaką funkcję pełni w utworze motyw pierścienia?
4. Które z rozkazów Ramzesa chciał zmienić Horus?
5. Jaka sytuacja została opisana w początkowych fragmentach utworu? Jak się zmieniła w miarę rozwoju akcji? Jak myślisz, dlaczego autor przedstawił wydarzenia w ten sposób?
6. Wskaż w tekście punkt kulminacyjny i uzasadnij, dlaczego ten moment uznajesz za najważniejszy w akcji.
7. O czym świadczy kolejność, w jakiej umierający Horus odrzuca przygotowane edykty? Który edykt był dla niego najważniejszy i dlaczego?
8. Jakie cechy reprezentuje Ramzes, a jakie Horus? Sporządź w zeszycie listę przeciwstawnych określeń, np. *stary - młody*, *despotyczny - liberalny*.
- *9. Jaką rolę w utworze odgrywa czas?

🌿 Język i styl

10. W jaki sposób narrator komentuje wydarzenia? Do kogo kieruje swoje słowa? Jak myślisz, czemu służy ten zabieg?

🔍 Poszukaj

11. Odszukaj definicję terminu *przypowieść (parabola)*. Następnie wskaż w noweli Bolesława Prusa elementy tego gatunku.